

Iztok Osojnik

Ogledala v času vojne

DZS, Ljubljana 1994

Generacija Iztoka Osojnika je zorela v času, ko je slovensko (literarno) javnost pretresal in osvajal, šokiral in navduševal Tomaž Šalamun. Iz nekaterih Osojnikovih izjav, pa tudi verzov, lahko sklepamo, da odraščanje v senci velikega pesnika ni bilo samo blagodejno, ampak tudi utesnjujoče. Tomaž Šalamun je pred kratkim v pogovoru za Sodobnost povedal, kako si misli, da "za deset let mlajše, kot sem jaz, ni bilo prijetno roditi se pod takim ropotom, kot sem ga predstavljal". Toda ne glede na to, kako resnična je ta izjava, še vedno drži trditev, da je Tomaž Šalamun odprl nov način razmišljanja, zrahljal zavezujoč odnos do sveta in podvomil o poslanstvu tradicionalne poezije. Vprašanje, ali bi Iztok Osojnik napisal verz "imam ime velikega človeka, sebe", če ne bi Tomaž Šalamun pred njim vzkliknil "ti si genij tomaž šalamun", je morda zanimivo s stališča literarne zgodovine, ki proučuje podobnosti in vplive, s stališča bralca, ki ga zanima poezija sama, pa gotovo ne tako zelo. In tudi to, da je Iztok Osojnik v zadnjih letih doživel pravi pesniški razcet, saj je v treh letih izdal kar tri zbirke zaporedoma, bodo s prej omenjenim odraščanjem v senci povezali samo najbolj vneti ljubitelji biografskih kuriozitet.

Ogledala v času vojne so peta pesniška zbirka Iztoka Osojnika, ki si je doslej ustvaril sloves modernističnega pesnika. V njegovo poetiko sodi poseben tip pesniškega subjekta, ki o svetu ves čas govori prek svoje zavesti, vtise beleži po logiki asociacij, ne da bi se oziral na zakone časovne ali prostorske enotnosti. V *Srednjeevropskem kvartetu* (1992) so preskoki iz prostora v prostor eno glavnih urejevalnih načel, tako pomembno, da je Srednja Evropa prišla celo v naslov zbirke. Fragmentirana zavest vpliva na sintakso, verzi so dolgi, stavki zgoščeno brbotajo brez konca in kraja. Značilnost Osojnikove poezije je tudi estetika grdega, na tem področju je svojega domnevnega pesniškega očeta Tomaža Šalamuna, prvega, ki je pri nas v poeziji zapisal besedico "fuk", presegel: princip zapisovanja vsega, kar se dotakne zavesti, vključuje tudi malodane nasladno vulgarne prizore ali domislice. Vse do *Ogledal v času vojne* je Osojnikova poezija splet vtisov o nelepi stvarnosti in subjektivnih odzivov nanjo, ki včasih mejijo ne samo na posmeh, ampak na ogorčenje ("Izvoljena dežela, izvoljen kozolec, izvoljen grunt. / Metalurgija preživetja, kockanje za zavest, y todo eso!"). V

Osojnikovo poetiko spada nekaj politične angažiranosti – v tem smislu, da nasprotuje banalnim vrednotam v svoj mali svet zaverovanih poprečnih ljudi. Vendar poeziji ne pripisuje sposobnosti, da bi ta svet spremenila. Poezija, ki izhaja iz posameznikove pozornosti do vseh mogočih, družbenih in emocionalnih pojavov, osmišlja pesnikovo bivanje, čeprav se ta zaveda njenega omejenega dometa. Prav nič presenetljivo ni, da je v Osojnikovi poeziji našla svoj odmev tudi vojna v bivši Jugoslaviji, zlasti če vemo, da je pesniku intuicija že leta 1986 narekovala verze kot na primer: "Drhtiš, Sarajevo. Zaustavljajo taksije. Kdo so oni?" Naslov zbirke *Ogledala v času vojne* je zelo ekspliciten, vendar ga ne smemo razumeti preveč enoplastno. *Ogledala* tu niso metafora za literaturo, ki si je za glavno temo izbrala krute in nečloveške vojne prizore. Nasprotno, gre za doslej najbolj osebno zastavljeno Osojnikovo zbirko. Vojna apokalipsa na Balkanu je povod, da se posameznik, ki ga vojna prizadeva, ni pa vanjo neposredno zapleten, pogleda v "zrcalo" ali v dušo. Ta pogled seveda ni radosten, preveč se zaveda, da je vse, kar se dogaja na površju, privrelo iz človekove notranjosti in da smo hote ali nehote vsi udeleženi pri tem. Ljudje smo "bitja, vržena v kotel razmnoževanja med žretje in sranje, rojstvo in umiranje, slepa in bedasta in nemočna v svoji učinkoviti kratkotrajni uničevalnosti". In ker je tako, ker je naše zemeljsko bivanje skrajno bedasto, nesmiselno, "ujeto v površino", seveda ni čudno, da se senzibilni posameznik ozira drugam, v svetove, ki presegajo tega, v katerega smo vrženi. Ena redkih svetlih točk v tem svetu je ljubezen, a nima odrešujoče moči. V zbirki se kot rdeča nit ponavljajo verzi, ki govorijo o želji lirskega subjekta, da bi pobegnil ali izginil. Vsepovsod srečuje angele, se z njimi istoveti, vendar ne verjame v transcenco: veselje je mrtvo, nebo prazno. Toda to ne pomeni, da Boga ni – seveda je, "v srcu" je. Pobeg, ki si ga želi lirski subjekt, bi se lahko zgodil samo tako, da bi izginil "brez sledi v sebi". In čeprav se mu to ne posreči, vztraja in zbirko sklene z verzi: "Trdoživ pa sem, ne odneham. Na svoj način igram Odiseja. /.../"

Ena uvodnih pesmi v zbirko *Ogledala v času vojne* je čudovit primer vdora simbolizma v Osojnikovo poezijo: njen naslov je *Lovec na jelene*. Gre za prevzemanje uveljavljene, tudi iz slovenske poezije znane simbolike o jelenu kot nosilcu duhovnih vrednot in lovcu kot bogoiskatelju. Pesem o lovcu, ki, "ko ga obližne jelen, tudi sam odvrže liste, izgine z njim", zveni naravnost programsko, vendar je simbolizem samo ena od komponent nove Osojnikove zbirke. Precejšnje poetizacijo spremlja močno okrepljena refleksivna plast, manj je kopičenja različnih vtisov in miselnih preskokov, modernistična poetika je močno zrahljana. V Osojnikovem opusu predstavlja popolno novost tudi uvedba sonetne oblike, ki disciplinira njegove dolge verze. *Ogledala v času vojne* so pretresljivo pričevanje o nemoči sodobnega človeka, da bi se sprijaznil s svetom, v katerem biva, in pričevanje o njegovi moči, da se s silo duha reši vkljenjenosti vanj. Pesnik se na vojno brezumje odziva kot posameznik, ne zateka se v kolektivistično moraliziranje, ki ne spremeni ničesar, ampak se loteva veliko težje naloge: spreminja sebe.

Darja Pavlič